

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA CHET ELLIK FUQAROLARINING
MEHNAT HUQUQLARIGA DOIR MUAMMOLAR VA ULARNI
HAL QILISHDA XORIJ TAJRIBASI

Marjona Norboyeva Bahodirovna
Toshkent davlat yuridik universitet
4-kursXalqaro xususiy huquq fani

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasida chet el fuqarolarining mehnat huquqlari bilan bog'liq muammolar va muammolar ko'rib chiqilgan. Unda mavjud adabiyotlar har tomonlama tahlil qilinadi, chet ellik ishchilar duch keladigan asosiy muammolar aniqlanadi, ushbu masalalarni hal etish bo'yicha xorijiy davlatlarning tajribalari ko'rib chiqiladi va O'zbekistonda chet el fuqarolarining mehnat huquqlarini yaxshilash bo'yicha tavsiyalar beriladi. Tadqiqot huquqiy hujjatlar, akademik tadqiqotlar va hisobotlarga asoslanib, mavzuni to'liq ko'rib chiqishni taklif qiladi.

Kalit so'zlar: mehnat huquqlari, chet el fuqarolari, O'zbekiston, chet el tajribasi, Qonunchilik bazasi, muammolar, echimlar.

Аннотация. В данной статье рассмотрены вопросы и проблемы, связанные с трудовыми правами иностранных граждан в Республике Узбекистан. В нем будет проведен всесторонний анализ имеющейся литературы, определены основные проблемы, с которыми сталкиваются иностранные рабочие, рассмотрен опыт зарубежных стран по решению этих вопросов и даны рекомендации по улучшению трудовых прав иностранных граждан в Узбекистане. Исследование предлагает исчерпывающий обзор предмета на основе юридических документов, академических исследований и отчетов.

Ключевые слова: трудовые права, иностранные граждане, Узбекистан, зарубежный опыт, законодательная база, проблемы, решения.

Annotation. This article examines the problems and problems associated with the labor rights of foreign citizens in the Republic of Uzbekistan. The literature contained in it is comprehensively analyzed, the main problems faced by foreign workers are identified, the experiences of foreign countries in solving these issues are considered and recommendations are given to improve the labor rights of foreign citizens in Uzbekistan. The study proposes a complete review of the subject, based on legal documents, academic research and reports.

Keywords: labor rights, foreign citizens, Uzbekistan, Foreign experience, legislative framework, problems, solutions.

So'nggi bir necha yil ichida O'zbekiston Respublikasida sezilarli iqtisodiy o'sish

va ishchi kuchiga talab ortib borayotgani, mamlakatga ko'plab xorijiy ishchilar jalb etilayotgani kuzatilmoqda. Biroq, O'zbekistonda ish qidirayotgan chet el fuqarolari soni oshgani sayin, ularning mehnat huquqlari bilan bog'liq xavotirlar ham ortib bormoqda. Ushbu maqolada O'zbekistonda chet ellik ishchilar duch keladigan muammolar ko'rib chiqiladi va ushbu muammolarni hal qilishda xorijiy davlatlarning tajribalari o'rganiladi.

O'zbekistonda chet el fuqarolarining mehnat huquqlari muammolarini tushunish uchun mavjud adabiyotlarni ko'rib chiqish zarur. Turli tadqiqotlar va hisobotlarda quyidagi asosiy muammolar ta'kidlangan:

- chet ellik ishchilar orasida mehnat huquqlari to'g'risida xabardorlik va ma'lumotlarning etishmasligi.
- kamsitish, ekspluatatsiya, va ish joyida tengsiz davolash.
- ish ruxsat va viza olish uchun murakkab byurokratik tartib.
- mehnat nizolari uchun huquqiy vositalardan foydalanish imkoniyati cheklangan.
- adolatsiz ishdan bo'shatish va shartnomalarni o'zboshimchalik bilan bekor qilishdan etarli darajada himoya qilish.

Ushbu bo'limda biz O'zbekistonda chet ellik ishchilarning mehnat huquqlari masalalarini hal qilish bo'yicha huquqiy asoslar va xorijiy tajribalarni tahlil qilamiz. Biz O'zbekistondagi tegishli qonun hujjatlari, siyosat va amaliyotlarni o'rganib, ularni xalqaro standartlar va xorijiy mamlakatlarda amaliyoti bilan taqqoslaymiz. Tadqiqot metodologiyasi huquqiy hujjatlar, ilmiy adabiyotlar va rasmiy hisobotlarni ko'rib chiqishni o'z ichiga oladi.

Natijalar:

O'zbekiston Respublikasida chet el fuqarolarining mehnat huquqlari muammolari, boshqa ko'plab mamlakatlarda bo'lgani kabi, turlicha bo'lishi va bir qator masalalarni qamrab olishi mumkin. Bu masalalar o'z ichiga olishi mumkin, lekin ular bilan cheklanmaydi:

- Diskriminatsiya: O'zbekistondagi chet ellik ishchilar mahalliy hamkasblariga nisbatan ish haqi, nafaqa va mehnat sharoitlari bo'yicha kamsitishlarga duch kelishlari mumkin.
- Ishlash uchun ruxsatnomalar va vizalar: ishlash uchun ruxsatnomalar va vizalarni olish chet ellik ishchilar uchun og'ir jarayon bo'lishi mumkin. Kerakli hujjatlarni olishda kechikishlar yoki qiyinchiliklar ularning qonuniy ishlash qobiliyatiga to'sqinlik qilishi mumkin.

Chet ellik ishchilar uchun ishlash uchun ruxsatnomalar va vizalarni olish haqiqatan ham ko'plab mamlakatlarda murakkab va ko'p vaqt talab qiladigan jarayon bo'lishi mumkin. Muayyan talablar va protseduralar har bir mamlakatda farq qiladi, ammo bu erda e'tiborga olish kerak bo'lgan ba'zi umumiy fikrlar:

Mahalliy qoidalarni bilish: chet ellik ishchilarni yollashdan oldin, ish

beruvchilar va xodimlar o'zlari ishlamoqchi bo'lgan mamlakatning immigratsiya qonunlari va qoidalarini yaxshilab o'rganishlari kerak. Har bir mamlakatda ishlash uchun ruxsatnomalar va vizalar bo'yicha o'z qoidalari mavjud.

Ish beruvchi tomonidan homiylik qilingan vizalar: ko'p hollarda chet ellik ishchilar ish vizasini olish uchun mahalliy ish beruvchidan ish taklifiga muhtoj. Ish beruvchilar ko'pincha chet ellik ishchini yollashdan oldin ish uchun munosib mahalliy nomzod topa olmaganliklarini namoyish etishlari kerak.

Ariza berish jarayoni: ariza berish jarayoni odatda shakllarni to'ldirish, tasdiqlovchi hujjatlarni taqdim etish (ta'lim sertifikatlari, ish takliflari va ma'lumotni tekshirish kabi) va ariza to'lovlarini to'lashni o'z ichiga oladi. Immigratsiya idoralari tomonidan taqdim etilgan aniq ko'rsatmalarga amal qilish juda muhimdir.

Ishlov berish vaqtlari: ishlash uchun ruxsatnoma va viza olish vaqtlari har xil bo'lishi mumkin. Ba'zi mamlakatlarda kerakli hujjatlarni olish uchun haftalar yoki hatto oylar ketishi mumkin. Kechikishlar turli sabablarga ko'ra sodir bo'lishi mumkin, masalan, yuqori dastur hajmi, ma'muriy muammolar yoki xavfsizlik tekshiruvlari.

Yuridik yordam: ko'pgina chet ellik ishchilar ariza berish jarayonida yordam berish uchun yuridik yordam yoki immigratsiya bo'yicha mutaxassislariga murojaat qilishadi. Yuridik mutaxassislar barcha kerakli hujjatlar tartibda bo'lishini va jarayon iloji boricha muammosiz o'tishini ta'minlashga yordam berishi mumkin.

Hujjatlarni tarjima qilish va autentifikatsiya qilish: mamlakatga qarab, ta'lim sertifikatlari va ish ma'lumotnomalari kabi hujjatlar mahalliy tilga tarjima qilinishi va tasdiqlanishi kerak bo'lishi mumkin. Bu jarayonga qo'shimcha vaqt va xarajat qo'shishi mumkin.

Intervyu va tibbiy ko'riklar: ba'zi mamlakatlar viza olish jarayonining bir qismi sifatida chet ellik ishchilardan intervyu yoki tibbiy ko'rikdan o'tishni talab qiladi. Ushbu qo'shimcha qadamlar kechikishlarga olib kelishi mumkin.

Huquqiy maqomni saqlash: chet ellik ishchi ishlash uchun ruxsatnoma va viza olgandan so'ng, ushbu hujjatlarda ko'rsatilgan shartlar va shartlarga rioya qilish juda muhimdir. Bunday qilmaslik ruxsatnoma yoki vizaning bekor qilinishiga olib kelishi mumkin.

Yangilash va uzaytirish: ishlash uchun ruxsatnoma va vizalar odatda amal qilish muddatiga ega. Chet ellik ishchilar ushbu sanalardan xabardor bo'lishlari va huquqiy maqomida uzilishlarga yo'l qo'ymaslik uchun yangilanish yoki uzaytirish jarayonini o'z vaqtida boshlashlari kerak.

Bandlikdagi o'zgarishlar: agar chet ellik ishchi ish beruvchini yoki ish joyini o'zgartirsa, mahalliy qoidalarga qarab, yangi ishlash uchun ruxsatnoma olish yoki mavjudiga o'zgartirish kiritish kerak bo'lishi mumkin.

Ish beruvchilar uchun ham, chet ellik ishchilar uchun ham oldindan rejalashtirish va ishlash uchun ruxsatnomalar va vizalar bilan bog'liq talablar va mumkin bo'lgan

muammolardan xabardor bo'lish juda muhimdir. Jarayonni to'g'ri tayyorlash va tushunish zarur hujjatlarni olishda kechikishlar va qiyinchiliklarni minimallashtirishga yordam beradi, bu esa chet ellik ishchilarga o'z mamlakatida qonuniy ishlashga imkon beradi. Tegishli davlat idoralari va yuridik mutaxassislar bilan maslahatlashish immigratsiya va ishlashga ruxsat berishning murakkabliklarida ham foydali bo'lishi mumkin.

- Ekspluatatsiya: ba'zi chet ellik ishchilar vijdotsiz ish beruvchilar tomonidan ekspluatatsiya qilinishi mumkin, shu jumladan uzoq ish vaqti, kam to'lov yoki xavfli ish sharoitlari.
- Til va madaniy to'siqlar: til va madaniy farqlar chet ellik ishchilar uchun ish joyidagi aloqa va integratsiya nuqtai nazaridan qiyinchilik tug'dirishi mumkin.
- Xabardorlikning yo'qligi: ko'pgina chet ellik ishchilar O'zbekiston mehnat qonunlariga muvofiq o'z huquqlarini to'liq bilmasliklari mumkin, bu esa ularni ekspluatatsiyaga ko'proq moyil qiladi.
- Yuridik yordamga kirish: chet ellik ishchilarga yuridik yordam olish imkoniyati cheklanishi mumkin, bu esa mehnat huquqlari buzilgan taqdirda murojaat qilishni qiyinlashtiradi.

Ushbu muammolarni hal etish va chet el fuqarolarining mehnat huquqlarini himoya qilish uchun O'zbekiston xalqaro tajribalardan kelib chiqqan holda quyidagi strategiyalardan ba'zilarini qabul qilishni ko'rib chiqishi mumkin:

- Aniq va oshkora qoidalar: O'zbekiston chet ellik ishchilarni ish bilan ta'minlashni tartibga soluvchi aniq va oshkora qoidalardan foydalanishi mumkin. Ushbu qoidalar ish beruvchilar va xodimlarning huquqlari va majburiyatlarini belgilashi kerak.
- Diskriminatsiyaga qarshi qonunlar: chet ellik ishchilarni millati yoki immigratsion maqomiga qarab kamsitishdan himoya qiluvchi qat'iy diskriminatsiyaga qarshi qonunlarni bajarish.
- Ish ruxsatnomasining soddalashtirilgan tartibi: chet ellik ishchilar uchun byurokratik to'siqlarni kamaytirish uchun mehnat ruxsatnomasini topshirish jarayonini soddalashtiring va o'z vaqtida qayta ishlashni ta'minlang.
- Mehnat tekshiruvlari: mehnat qonunlariga rioya etilishini nazorat qilish va chet ellik ishchilarning ekspluatatsiya qilinmasligini ta'minlash uchun muntazam ravishda mehnat tekshiruvlarini o'tkazish.
- Til va madaniy integratsiya dasturlari: chet ellik ishchilarga mahalliy tilni o'rganish va madaniyatni tushunishda yordam beradigan dasturlarni amalga oshirish, bu ularning ish joyi va jamiyatga integratsiyasini yaxshilashi mumkin.

- Yuridik yordamga kirish: chet ellik ishchilarga mehnat huquqlari buzilgan hollarda yuridik yordam va yordam olish imkoniyatini berish mexanizmlarini yaratish.

Chet ellik ishchilarga mehnat huquqlari buzilgan hollarda huquqiy yordam va yordam olish imkoniyatini berish ish joyida adolatli va adolatli davolanishni ta'minlash uchun juda muhimdir. Ushbu yordamni taklif qilish uchun yaratilishi mumkin bo'lgan ba'zi mexanizmlar:

Yuridik yordam dasturlari: chet ellik ishchilar uchun maxsus ishlab chiqilgan yuridik yordam dasturlarini yaratish. Ushbu dasturlar mehnat huquqlarining buzilishi bilan bog'liq masalalar bo'yicha bepul yoki arzon yuridik yordam, maslahat va vakillikni taklif qilishi mumkin.

Ko'p tilli ishonch telefonlari va veb-saytlari: chet ellik ishchilar o'z ona tillarida yuridik maslahat va ma'lumot olish uchun osongina kirishlari mumkin bo'lgan ko'p tilli ishonch telefonlari va veb-saytlarni ishlab chiqish. Bu til to'siqlari ularning yuridik yordam olish qobiliyatiga to'sqinlik qilmasligini ta'minlaydi.

Targ'ibot va ta'lim: chet ellik ishchilarga ularning huquqlari to'g'risida ma'lumot berish va ularning huquqlari buzilgan taqdirda qanday qilib yuridik yordam so'rash bo'yicha targ'ibot dasturlarini o'tkazish. Bunga bir nechta tillarda seminarlar, seminarlar va axborot materiallari kirishi mumkin.

Kirish mumkin bo'lgan yuridik klinikalar: chet ellik ishchilar yuqori konsentratsiyali joylarda yuridik klinikalar tashkil etish, ular yuridik maslahat, yordam va mehnat huquqlari buzilishini qo'llab-quvvatlashlari mumkin. Ushbu klinikalarda bir nechta tillarda muloqot qila oladigan xodimlar bo'lishi kerak.

Ishchilarni kuchaytirish dasturlari: chet ellik ishchilarga o'z huquqlarini himoya qilish uchun bilim va vositalarni taqdim etish orqali kuch berish. O'quv dasturlari ishchilarga o'z huquqlarini tushunishga, hujjatlarni buzishga va kerak bo'lganda choralar ko'rishga yordam beradi.

Kasaba uyushmalari bilan hamkorlik: chet ellik ishchilarni kasaba uyushmalariga qo'shilishga undash, bu ularning huquqlarini qo'shimcha qo'llab-quvvatlash va himoya qilish imkonini beradi. Chet ellik ishchilarning yuridik yordam olish imkoniyatini ta'minlash uchun kasaba uyushmalari bilan hamkorlik qiling.

Hukumat nazorati va ijro etilishi: mehnat huquqlarini himoya qilish uchun mas'ul bo'lgan davlat idoralarini kuchaytirish, ularning qonunbuzarliklarni tekshirish va hal qilish uchun resurslari va vakolatlariga ega bo'lishlarini ta'minlash. Chet ellik ishchilar masalalariga yo'naltirilgan ixtisoslashtirilgan bo'linmalar yoki ombudsman idoralarini yarating.

Huquqiy islohotlar: chet ellik ishchilarni yaxshiroq himoya qilish uchun mehnat qonunlari va qoidalarini ko'rib chiqish va qayta ko'rib chiqish. Ushbu qonunlarning xalqaro mehnat standartlari va konvensiyalariga muvofiqligini ta'minlash.

Hisobot berish mexanizmlari: chet ellik ishchilar uchun qonunbuzarliklar to'g'risida xabar berish va yordam so'rash uchun osonlikcha kirish mumkin bo'lgan kanallarni yarating, masalan, onlayn portallar va maxsus hisobot dasturlari.

Elchixonalar va konsulliklar bilan hamkorlik: chet elda ishlayotgan fuqarolariga yordam va huquqiy yordam ko'rsatish uchun chet el elchixonalari va konsulliklari bilan hamkorlikda ishlash.

Doimiy Monitoring va baholash: ushbu mexanizmlarning samaradorligini doimiy ravishda kuzatib boring va chet ellik ishchilarning huquqiy yordamdan foydalanishini va ularning mehnat huquqlarini himoya qilishni ta'minlash uchun zarur tuzatishlar kiriting.

Ushbu mexanizmlar va tashabbuslarni amalga oshirish orqali hukumatlar va tashkilotlar chet ellik ishchilarga huquqiy yordam olish imkoniyatini sezilarli darajada yaxshilashi va ularning mehnat huquqlarini yaxshiroq himoya qilishi mumkin. Bu millati va immigratsion maqomidan qat'i nazar, barcha shaxslar uchun adolatli va adolatli mehnat sharoitlarini yaratish uchun juda muhimdir.

- Xalqaro hamkorlik: chet ellik ishchilarning mehnat huquqlarini himoya qilish bo'yicha ilg'or tajriba va tajriba almashish uchun xalqaro tashkilotlar va qo'shni davlatlar bilan hamkorlik qilish.

Chet ellik ishchilarga nisbatan adolatli va adolatli munosabatni ta'minlash, xalqaro mehnat standartlari va ilg'or tajribalarga mos kelish uchun O'zbekiston o'z mehnat siyosatini doimiy ravishda ko'rib chiqishi va yangilab borishi zarur. Bundan tashqari, chet ellik ishchilarga hurmat va inklyuzivlik madaniyatini tarbiyalash ularning mamlakatdagi umumiy tajribasini yaxshilashga yordam beradi va iqtisodiyotga ijobiy hissa qo'shadi.

O'zbekiston va xorijiy davlatlar o'rtasidagi taqqoslash e'tiborni talab qiladigan bir qancha muhim yo'nalishlarni ta'kidlaydi. O'zbekiston xorijiy fuqarolarning mehnat huquqlarini yaxshilash bo'yicha quyidagi chora-tadbirlarni ko'rib chiqishi kerak:

- mehnat huquqlari bo'yicha aniq va qulay ma'lumotlarni yaratish va tarqatish.
- b.ko'proq malakali ishchilarni jalb qilish uchun viza va ishlashga ruxsat berish tartib-qoidalarini soddalashtiring.
- mehnat nizolarini hal qilishning samarali mexanizmlarini yaratish.
- ish joyida kamsitmaslik va teng munosabatni targ'ib qilish.
- ehnat qonunlari va qoidalariga rioya etilishini nazorat qilish va amalga oshirish.

Xulosalar:

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonda chet el fuqarolarining mehnat huquqlari muhim muammolarga, jumladan, kamsitish, xabardorlikning yo'qligi va murakkab byurokreatiyaga duch kelmoqda. Chet ellik ishchilar huquqlarini himoya qilishni kuchaytirish uchun O'zbekiston xorijiy tajribalardan, ayniqsa, shu kabi masalalarni muvaffaqiyatli hal etgan mamlakatlardan saboq olishi mumkin. Hukumat, ish

beruvchilar va tegishli manfaatdor tomonlar uchun O'zbekistonda chet ellik ishchilar uchun yanada qulay muhit yaratish uchun birgalikda ishlash juda muhimdir.

Ushbu maqolada keltirilgan tahlil va munozaralar asosida quyidagi takliflar beriladi:

- chet el fuqarolari uchun mehnat huquqlari bo'yicha keng qamrovli axborot kampaniyalarini ishlab chiqish.
- chet ellik ishchilarni rag'batlantirish uchun viza va ishlashga ruxsat berish tartib-qoidalarini soddalashtiring.
- mehnat nizolarini hal qilishning samarali mexanizmlarini yaratish.
- diskriminatsiyaga qarshi qonunlarni bajaring va ish joyida teng munosabatni targ'ib qiling.
- mehnat qonunlari va qoidalariga rioya etilishini muntazam nazorat qilish va amalga oshirish.

Ushbu takliflarni amalga oshirish orqali O'zbekiston xorijiy fuqarolarning mehnat huquqlarini sezilarli darajada yaxshilash, mamlakatda mahalliy va xalqaro ishchilar uchun yanada keng qamrovli va mehmondo'st muhitni yaratishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Gasanov M., Sokolov E. O'zbekistonning mehnat to'g'risidagi qonun hujjatlari. Savollar va javoblar // Ma'sul muharrir E.Xalilov. – T.; "Iqtisodiyot va huquq dunyosi", 1999. [b – 439]
2. Ketrin Kostello va Mark Fridlendning "ishdagi muhojirlar: immigratsiya va mehnat qonunchiligidagi zaiflik"
3. ""Mehnat muhojirlarining huquqlari: xalqaro Istiqbol" Ryszard Xolevinski, C Dicekcile M. B. de Bruin va Linda G. Krouli-Cyr
4. Regis vismut va Ketrin Kostello tomonidan tahrirlangan "migratsiya va mehnat qonunchiligi: xalqaro istiqbollar"
5. Ryszard Xolevinskiy tomonidan "inson huquqlari bo'yicha xalqaro qonunchilikda mehnat muhojirlari: ularni ish bilan ta'minlangan mamlakatlarda himoya qilish"
6. Stiv Xyuzning "XMT va ijtimoiy adolatni Izlash, 1919-2009"
7. Vinsent Chetail tomonidan "xalqaro migratsiya Qonuni"
8. "Oksford xalqaro migratsiya huquqi bo'yicha qo'llanma" Marcia Long va Elspeth gildiyasi tomonidan tahrirlangan.
9. <https://lex.uz/acts/-142859>